

Új év - régi és új feladatok

Interjú, Kállai Katalinnal, az Oktatási és Kulturális Minisztérium romaügyi stratégiai főtanácsadójával és Daróczi Gáborral a minisztérium politikai tanácsosával

Hiller István vezetése mellett ismét egyesült az oktatási és a kulturális tárca. Közös minisztériumba került az oktatási és kulturális ágazat romapolitikájának operatív irányítása is, amelynek munkáját az Arató Gergely államtitkár vezetése alatt álló Roma Integrációs Titkárság fogja össze. A két terület korábbi felelőse, Kállai Katalin a kulturális ügyek romaügyi stratégiai főtanácsadója s Daróczi Gábor, a halmozottan hátrányos helyzetű és a roma fiatalok oktatását és integrációját érintő kérdésekben illetékes politikai tanácsos az új struktúrában is megőrizte az előző kormányzatban betöltött feladatkörét. Mindkettőjüket arról kérdeztük, hogy az új szerkezeti keret mennyiben módosítja korábbi célkitűzéseiket, s hogyan érintik a költségvetési megszorítások az előző ciklusban indított romaprogramokat, milyen feladatoknak biztosítanak elsőbbséget e kormányzati időszakban.

Kállai Katalin:

– Okozott-e gondot az átszervezés, az ön területén bekövetkezett-e tartalmi változás azzal, hogy egy intézménybe került az oktatási és kulturális ágazat romapolitikájája?

– A költözés okozta technikai problémákon kívül nem volt fennakadás. Munkaköröm nem változott, a kulturális ügyek továbbra is az én feladatkörömbé tartoznak. Ez a terület nem került a szakosztályokhoz, önálló maradt. Az előző kormány alatt kidolgozott programokat folytatjuk, annak a híve vagyok, hogy vigyük végig, amit elkezdtünk. Ha új programot dolgozunk ki, azt beillesztjük a rendszerbe.

– Érintik-e a költségvetési megszorítások a tárcát? Mekkora keretet tud biztosítani a minisztérium a tizenhárom hazai – köztük a legnagyobb létszámú roma – kisebbség kulturális programjainak támogatására?

– A rendelkezésünkre álló összeg nem nő, de nem is csökken jelentősen. A minisztérium a 2006-os százmillió helyett jövőre nyolcvanmillióból gazdálkodhat. Roma pályázatok támogatására negyvenhárom milliót fordíthatunk, ami, ha nem is bőséges, de elegendő.

– Hivatalba lépésekor, 2004 elején a rendszerváltás után utcára került szakképzett roma zenészek helyzetének rendezését tekintette legsürgetőbb feladatának. Sikerült-e megoldást találni foglalkoztatásukra?

– Az állástalan zenészek munkába állítása évek óta megoldatlan. A mintegy 3500, egyedi kultúrát képviselő, képzett muzikus a 90-es évek elején szorult ki a szórakoztatóiparból. A bér- és járulékköltségek emelkedése miatt a vendéglátó-ipari egységek üzemeltetői az élőzenét géppel váltották fel, noha a cigányzenére továbbra is mutatkozik igény, amelyet az idegenforgalom fel is erősít. A hazai és a külföldi turisták számára ugyanis a magyar cigányzene ma is vonzó.

Felmérésünkből kiderült, hogy az ország hat-nyolc megyéjében van igény roma zenészek alkalmazására. A Szociális és Munkaügyi Minisztériummal való együttműködés eredményeképpen az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány 142,5 millió forintos pályázatot írt ki arra, hogy mintegy 350 roma zenész visszakerülhessen a szakmába. Az Országos Szórakoztató Zenei Központ megyei kirendeltségein szállodák, éttermek, szórakozóhelyek pályázhatnak évi húsz-huszonöt millió forint támogatásra. A munkáltatókat ezzel érdekeltté tesszük a roma zenészek foglalkoztatásában, így lesz nyugdíjalapjuk azoknak, akik eddig munkanélküliként tengődtek.

A munkáltatók a munkabér- és járulékköltségeinek bizonyos részét pályázati pénzből, kisebb részben saját erőből biztosítják. Mivel így csökkennek a munkáltatók terhei, számukra így két-három éves időtartamra olcsóbb a foglalkoztatás. Reményeink szerint a rendszer néhány éven belül önjáróvá válik. A pályázat lezárult, a program januárban indul. Reméljük, hogy a nyertesek felismerik: kölcsönös az érdek, amit majd a forgalom növekedése bizonyít.

– *Tavaly ősszel arról beszéltünk, hogy a Száztagú Cigányzenekar nehéz helyzetben van: jogi státusza rendezetlen, súlyos adósságokat halmozott fel, fennmaradása is kérdésessé vált. Sikerült-e a világhírű zenekar helyzetét stabilizálni? A Talentum Rajkózenekar szintén gondokkal küszködött...*

– Örömmel mondhatom, hogy a Száztagú újra életképes zenekar lett. Mostantól közhasznú kulturális egyesületként működik, állami fenntartója nincs, pályázati úton jut támogatáshoz. Helyzetük rendezéséhez nagyban hozzájárult, hogy a tizenkilenc éve felhalmozott adó- és járuléktartozásukat, a mára csaknem százmillió forintot, tárcaközi egyeztetések után a Parlament törölte. Az együttes így tiszta lapot nyitott, jogi státuszából adódóan pályázati pénzekhez juthat. A lehetőségeken belül minisztériumunk is igyekszik egy-egy programjukhoz anyagilag hozzájárulni. Azért is fontos ez, mert olyan művészegyüttesről van szó, amely a magyarországi roma kultúra elismert közvetítője a világban. Következő feladatomnak a Rajkózenekar gondjainak enyhítésében való közreműködést tekintem. Támogatni kívánjuk a nyolcvannegy tehetséges roma fiatal művészeti oktatását biztosító intézet és kollégium felújítását.

– *A roma kultúrának a zenészeken és a művészegyütteseken kívül számos más területe van. Az elkövetkező időszakban milyen feladatokat tűzött még maga elé?*

– Véleményem szerint elsősorban a professzionális roma kultúra értékeit és megjelenítését kell támogatni. Sok mindenben kell és lehet segíteni, de elsőbbséget élveznek azok a területek, amelyek itthon és külföldön egyaránt bemutatathatók s az egyetemes kultúra részét képezik. Fontosnak tartom a kortárs roma képzőművészek galériájának létrehozását, amire húszmillió forint szán a költségvetés. A helyet még nem találtuk meg, de minden remény megvan arra, hogy ez a tervünk hamarosan megvalósul. Hasonlóképpen sínen van a roma szakkönyvtár ügye. A Magyar Művelődési Intézetben és más intézményekben – sokszor raktáron – nagyon sok, a magyar cigánysággal kapcsolatos anyag van. 2007-ben megnyitjuk a könyvtárat, amelyben a roma nyelvű kiadványok, a könyvek, a digitális hordozók, a magyarországi romákkal kapcsolatos tanulmányok egy helyen állnak majd az érdeklődők rendelkezésére. Hiller István miniszter a programot mindenben

támogatja, s a minisztérium költségvetésében e célra is elkülönített pénzüsszeg szerepel.

Egyelőre a tervezés szintjén van egy roma kulturális központ felállítása, amelyben helyet kaphat színház, múzeum, könyvtár, hangversenyterem. Elképzelésünk szerint ez az intézmény európai színvonalon fogja bemutatni a magyar roma kultúrát.

Daróczi Gábor:

– *A két minisztérium összevonása milyen változásokat hozott az ön munkaterületén?*

– A kormányzat egész szerkezete átalakult. Nincsenek miniszteri biztosok, az én címem is más: politikai tanácsadó vagyok. A gyakorlatban azonban ez nem azt jelenti, hogy a feladatköröm megváltozott volna. Az egyetlen lényeges különbség, hogy a korábbi munkatársak egyik fele az esélyegyenlőségi osztályra ment, másik része – köztük én is –, az integrációs titkárságon maradt.

– *Az előző kormány égisze alatt 2004-ben indították útjára a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű diákok középiskolába kerülését, az érettségéhez való eljutását, illetve a felsőfokú oktatási intézményekbe való bekerülését segítő Útravaló ösztöndíjprogramot. Bővítik-e a programban résztvevő gyerekek körét? Változtak-e az anyagi lehetőségeik a megszorítások következtében?*

– A programokat folytatjuk. Az OKM idén is meghirdette az Útravaló ösztöndíjprogram négy alprogramját: Út a középiskolába (hetedik osztályosok), Út az érettségéhez (elsősök), Út a szakmához (elsősök), Út a tudományhoz (legalább tizedik évfolyamosok) címen. A négy kategóriában tavaly összesen 20 045 diák és 7739 mentor kapott támogatást, a diákok 3500-4500 forintot, a mentortanárok 4000

forintot havonta. Idén az ország csaknem 7000 oktatási intézményének mintegy negyede, 1549 iskola vett részt a pályázaton, 27 896 diák és 9570 mentor adott be pályázatot.

A költségvetés korlátozásai miatt a programok bővítésére nincs lehetőség. Az új meghirdetés értelmében – felmenő rendszerben – csak a tovább lépett diákok helyére vehetünk fel újakat. A rendelkezésre álló kétmilliárd forint ennek költségeit fedezi, de arra egyelőre nem jut, hogy a hetediknél alacsonyabb osztályba járókat is bevonjuk a rendszerbe. A pénzügyi feltételek a tavalyihoz képest nem változtak.

– Az ösztöndíjjal támogatott hátrányos helyzetű diákok közül hányan tettek 2006-ban sikeres érettségi vizsgát? Mit jelent számukra a fejlesztési részhozzájárulás, a fer bevezetése?

– Mintegy kétezer támogatott diák érettségizett. A hátrányos helyzetű családok gyermekei számára egyértelműen előnyös a jövő ősszel bevezetendő fer. Olyan rendszert valósítunk meg, amelyben a gyengén tanuló, de anyagilag biztos családi háttérrel rendelkező diákok által befizetett fer révén a jól tanuló, de szegény diákok ingyen járhatnak főiskolára, egyetemre, sőt ösztöndíjat is kaphatnak. Úgy gondolom, hogy ezzel sikerül korrigálni azt az iszonyatosan igazságtalan rendszert, ami eddig a felsőoktatásban érvényesült. Az úgynevezett ingyenes felsőoktatás a romák és általában a hátrányos helyzetű továbbtanuló diákok számára a legrosszabb rendszer volt.

– Vannak-e kimutatható eredmények az iskolai szegregáció felszámolásában? Növekedett-e az elkülönített cigány osztályokba járó hátrányos helyzetű gyerekek felzárkóztatását segítő normatíva összege?

– A költségvetési korlátozások miatt az összeg ebben a tanévben nem változott, továbbra is hatvanezer forint. Az integrációs normatíva hatására érzékelhetőek a változások, elsősorban az iskolán belüli elkülönítés arányai javultak. Az egy településen vagy egy oktatási körzetben lévő iskolák közötti szegregáció ugyanakkor némileg nőtt. Ennek a helyzetnek a felszámolását szolgálja az a 2007 januárjától életbe lépő, de csak a jövő szeptemberi tanévtől érvényesíthető törvénymódosítás, amely előírja, hogy minden településnek úgy kell kialakítania a beiskolázási körzetei határait, hogy az azokon belül élő halmozottan hátrányos, illetve nem hátrányos helyzetű gyerekek aránya nem térjen el túlzottan egymástól. A körzethatárokat ugyanis sok helyen úgy alakították ki, hogy a roma gyerekek nem tudnak bekerülni a közép vagy felső kategóriájú általános iskolákba, holott mindhárom kategória állami normatívából biztosítja a működését. Miközben nem nyúlunk hozzá a szülők szabad iskolaválasztási jogához, az iskolák szabad gyermekválogatása, amelyre ugyan nincs jogszabály, a gyakorlatban érvényesül. Ezt egyelőre adminisztratív eszközökkel próbáljuk el-

lensúlyozni: a körzeteket úgy kell kialakítani, hogy a gyereket kötelezően abba az iskolába vegyék fel, ahova tartozik.

– Milyen lehetőségek állnak azok előtt a gyerekek előtt, akik többségében vagy kizárólag romák lakta településen élnek?

– Magyarországon vannak ilyen falvak, ráadásul szeparáltak a környező településektől, de nem anynyi, mint ahány szegregált iskola működik az országban. Jelenleg kétszáz szegregált iskolát tartunk nyilván, miközben a többségében romák által lakott települések száma mindössze negyven. Nagyvárosokban nem volna szabad elkülönített iskolának működnie, hiszen több tanintézmény van a körzetben, van tömegközlekedés. Mégis akadnak Nyíregyházán, Debrecenben, Pécsen, sőt Budapesten is ilyen oktatási intézmények, miközben nem állítható, hogy e nagyvárosokban többségben lennének a romák.

– Milyen intézkedésekkel próbálnak változtatni a hátrányokat konzerváló helyzeten? Vannak-e eszközeik?

– A Nemzeti Fejlesztési Terv keretében településenként ötvenmillió forint pályázatot írtunk ki az iskola-fenntartóknak, önkormányzatoknak, egyházaknak, alapítványoknak arra a célra, hogy felmenő vagy bármilyen rendszerben számolják fel a szegregált iskolákat. Az oktatási integrációs hálózat segítségével mintegy harminc intézménynél személyesen lobbiztam, hogy vegyenek részt a hazánkban példátlan pályázaton. Ennek ellenére mindössze hét pályázat érkezett, és ebből is csak kettő felelt meg a feltételeknek. A megmaradt kétszázmillió forintnak persze találtunk helyet. Így sokkal több tanodát tudunk támogatni. Ez mégis fontos üzenet: kizárólag pénzzel nem lehet változtatni a kialakult helyzeten.

Az elkövetkező hét évben, 2007-2013 között a Nemzeti Fejlesztési Tervben szereplő, a települések fejlesztésére szánt pénzek kiosztását függővé tesszük az iskolai szegregáció felszámolására irányuló törekvésektől. Ne kapjon például pénzt az elitiskola a számítógép-parkjának kicseréléséhez, miközben ugyanezen a településen van egy kétszáz fős gettóiskola, amit legfeljebb kifestenek. Ettől ugyanis a két intézmény közötti szakadék nem, hogy csökkenne, szűnne, hanem tovább növekszik. Csak akkor lehetne számítógépeket felújítani, uszodát létesíteni, ha a szegregáció felszámolásáért is tesznek valamit.

A megvalósításra van eszközünk: ez évtől kezdődően, s aztán minden évben valamennyi települési önkormányzatnak esélyegyenlőségi tervet kell készítenie, amit a következő évben felülvizsgál az adott testület és beszámol róla. Nemcsak a romákra vonatkozik a kötelezettség, hanem minden hátrányos helyzetű csoportra, s nemcsak az oktatásra, hanem az egészségügyre, a lakhatásra és a szociális ellátásra is.

H. A.